

PRIKAZI KNJIGA

Vojmir Vinja, *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Knjiga I, A–H, Zagreb, 1998 (243 str.); Knjiga II, I–Pa, Zagreb, 2003 (303 str.); Knjiga III, Pe–Ž, Zagreb, 2004 (486 str.).

Objavljivanje *Etimologijskoga rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* Petra Skoka (I–IV, Zagreb, 1971–1974) bio je događaj dalekosežna značaja za hrvatsko jezikoslovlje i prvorazredan prinos etimološkoj znanosti. Skokov je rječnik bio do tada najobuhvatniji etimološki rječnik jednoga slavenskog jezika, ali je istodobno duboko zadirao u balkansku, romansku itd. etimologiju, pogotovu što je osim riječi suvremenoga standardnog jezika etimološki tumačio i leksik kako različitih povijesnih razdoblja tako i mnogobrojne regionalne riječi. No i Skokova je knjiga imala svoju sudbinu. Sam Autor, koji se cijeloga svojega znanstveničkoga vijeka bavio pitanjima romanske, balkanske i slavenske etimologije, osmislio je cijelo djelo i dovršio velik broj članaka, ali ga je smrt zatekla prije nego ga je sam mogao dovršiti u svim pojedinostima. Na priređivanju rukopisa za tisak izmijenilo se nekoliko uredništava dok na kraju rukopis za tisak nisu priredili urednici akad. M. Deanović i akad. Lj. Jonke. Glavninu poslova na pripremanju teksta za tisak obavio je, u dogovoru s urednicima, dr. Valentin Putanec, inače Skokov bliski suradnik od početka rada na etimološkom rječniku. Nekoliko izmjena u uredništvu, kao i neke druge okolnosti, imali su za posljedicu određenu neujednačenost objavljenoga teksta, a nerijetko se nije moglo točno odvojiti što je napisao sam Autor, što su pak naknadne intervencije urednika i priređivača. Na nizu primjera Autor *Jadranskih etimologija* uspio je nedvojbeno razlučiti izvorna Skokova rješenja od naknadnih neoznačenih intervencija. Unatoč takvim tehničkim nedostacima Skokov se rječnik pokazao kao jedan od najznačajnijih događaja u hrvatskom jezikoslovlju druge polovice XX. st.

Svjesna znanstvenoga značaja i dosega Skokova rječnika i goleme količine jezičnih, kulturnopovijesnih i metodoloških obavijesti što ih donodi, ali i spomenutih nedosljednosti, HAZU je već prije dvadesetak godina bila predviđjela dopunjavanje i ažuriranje toga temeljnoga djela prema pojedinim područjima (slavističko, romanističko, balkanološko, turkološko itd.), pogotovu što je nakon Skokova doba u jezikoslovlju općenito a u etimologiji posebno

došlo do značajna razvoja u pogledu metodologije istraživanja. Ozbiljne dopune pretpostavljaju usporedan rad nekolicine etimologa, ili skupina etimologa, specijaliziranih za pojedina područja, kvalitetna se pak etimološka analiza mora temeljiti na skupu nimalo jednostavnih teoretskih i praktičnih znanja, koje uspiju steći samo rijetki pojedinci, a k tomu još i na »daru« za »pronalaženje« etimologija. Vjerojatno zato izvan romanističkoga područja nije do sada bilo odziva na preporuke iz HAZU za rad na dopunama. U romanistici je P. Skok ostavio nekoliko vrsnih nastavljača na području etimoloških istraživanja: V. Vinja, Ž. Muljačić, P. Tekavčić – ako spomenemo samo najdjelatnije – ali je samo prof. Vojmir Vinja u cijelosti taj izazov, za romanističku sastavnicu, prihvatio. Nastavljajući djelo svojega Učitelja i preteče na Katedri za romansku lingvistiku prof. Petra Skoka, prof. Vinja je tijekom pet desetljeća postojano i sustavno prikupljao, po načelima lingvističke geografije, jezičnu građu na usku jadranskom prostoru (od Bujštine u Istri do Boke kotorske). Pozornost je usredotočio ponajprije na rječničke elemente koji se tiču sredozemnoga podneblja i kulturnog ambijenta (posebice pomorstva, ribarstva, prehrane, uređenja kuće i sl.), ali je istodobno pomno uočavao i druge pojave bitne za romanско-hrvatske jezične dodire, kao i uopće za jezične pojave značajnije za pojedini jezični lokalitet i nužne za jezični opis.

Kada je prikupljenu jezičnu građu počeo etimološki obrađivati, prof. Vinja je pojave mogao promatrati na neusporedivo gušćoj mreži punktova nego njegov Učitelj, a istodobno mu je za svaki ispitani punkt dokumentacija bila podrobnija, sustavnija i slojevitija. Tako je već sama dosljednost u metodologiji prikupljanja jezične građe pružila mnogobrojne prednosti. S druge strane, za razliku od prof. Skoka, koji je u svojem rječniku etimološki proučavao elemente na golemu balkanskom, dinarsko-karpatском i panonskom prostoru, prof. Vinja je u svojim istraživanjima pozornost usredotočio ponajprije na romanско-hrvatske (dalmatsko-hrvatske, talijansko-hrvatske, vlaškorumunjsko-hrvatske...) jezične dodire i interferencije na jadranskom prostoru. Takva »specijalizacija« omogućila je Autoru da obradi mnogo građe koju Skok nije mogao poznavati, da neke etimologije kojima se Skok bavio protumači drugačije (i sustavnije obrazloži), ali da ponegdje i neka Skokova rješenja ispravi. Iako ovo djelo u načelu ne ponavlja ništa od onoga što prihvaća iz Skokova rječnika, pa je u tom smislu o Skokovu rječniku posve neovisno, ono Skokovu etimološkomu repertoaru daje novu vrijednost ažurirajući činjenice i dovodeći njegova rješenja u okvire metodološki najsuvremenije obradbe.

Kada sve to ističemo, valja imati na umu da se Petar Skok kao jezikoslovac školovao na metodološkim načelima mladogramatičarske škole. Iako je cijeloga života pomno pratio glavne tokove razvoja metodologije lingvističkih (posebice etimoloških) istraživanja, ipak je pretežitou pozornost, u skladu s načelima škole u kojoj se formirao, posvećivao raščlambi izraza (glasovnoga oblika). Koliko je god u pojedinim primjerima pomno raščlanjivao i značenje riječi,

semantička strana etimoloških proučavanja nije Skoku uvijek bila u prvome planu, kao što nije smatrao nužnim pratiti semantiku riječi baš u svakom pojedinačnom slučaju. Njegov učenik i Autor *Jadranskih etimologija*, naprotiv, gotovo od najranijih svojih radova uvijek je insistirao na sustavnom proučavanju značenja u etimološkim studijima, pa se tako njegov pristup sa Skokovim skladno nadopunjuje i na nj nastavlja.

Djelo koje ovdje prikazujemo temelji se na golemoj kartoteci vlastitih zapisa s terenskih istraživanja tijekom više desetljeća, na bogatim ispisima građe iz literature (dijalektalnih i drugih rječnika, tekstova, studija itd.) kao i na gotovo iscrpnom uvidu u teoretsku literaturu (s područja etimologije, semantike, semiologije, teorije jezičnih dodira itd.) te na pomnom praćenju etimoloških i semantičkih studija za odgovarajuća područja u susjednim i sredozemnim idiomima. Prateći pomno veliki Skokov rječnik Autor iz Skoka ne ponavlja ono što prihvaća, nego samo upućuje na odgovarajuće mjesto, a komentira iz Skoka na onim mjestima koja zahtijevaju dopune ili ispravke. Istodobno postoje jedinice koje Skok nije poznao, ili nije mogao poznavati, pa se i u tom smislu Skokov rječnik dopunjuje. Ni bibliografske se naznake iz Skoka, u načelu, ne ponavljaju, ali se zato uvijek kada je to potrebno upućuje na FEW (*Französisches etymologisches Wörterbuch*) Waltera von Wartburga te na drugo izdanje DCELC (*Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*) Juana Corominasa (jer se pri priređivanju Skokova rječnika o njima nije vodilo računa, a i dovršena su u potpunosti istom nakon njegova), a to su dva ključna etimološka repertoara za svaki ozbiljan studij romanske građe na sredozemnim prostorima. Česte su upute i na LEI (*Lessico etimologico italiano*) Maxa Pfistera iako je to golemo djelo za sada jedva načelo abecedu. S obzirom na zemljopisni areal kojim se rječnik bavi, građa se u njem najčešće odnosi na imena riba i općenito imena morske faune, nazive jadranske flore kao i druge nazive za tipične mediteranske pojave i predmete, premda valja istaknuti da rječnik sadrži i nemalen broj jedinica koje pripadaju tzv. općemu leksiku. Promotrimo nekoliko primjera.

Skokov rječnik donosi, primjerice, riječ *igo* u značenju 'jaram, ropstvo', a to je slavenska riječ kojoj se etimološke paralele nalaze i u drugim indoeuropskim jezicima (usp. lat. *iugum*). Autor *Jadranskih etimologija* donosi međutim i oblik *igo* zabilježen u jadranskoj zoni sa značenjem 'sabljarka', što kod Skoka nije zabilježeno. Taj se element, kojemu etimologija očito nije slavenska, tumači kao jedna od preoblika ihtionima *iglun*, *jaqlun*, *iglac...*, kako se dotična riba često zove na srednjem i južnom Jadranu, i upućuje se na mjesto u Skoku gdje se tumači drugi naziv za istu ribu, *đoglo*, te ispravno dovodi u vezu s riječju *agun* kao nastavljačem latinske riječi *acus* 'igla'. Za potvrdu svojim izvođenjima Autor navodi niz likova toga naziva s terena, koji se kao karike povezuju u lanac (*đingul*, *đingula*, *igljun*, *inglun...*), a izvanredno bogate potvrde iz guste mreže punktova omogućuju mu da uvjerljivo objasni glasovne varijante kao i tvorbene sastavnice likova.

Koliko složena nerijetko može biti etimologija riječi na području gdje su se preslojavali i dodirivali jezici, kao na Sredozemlju općenito i na Jadranu posebno, pokazuje i vrlo kompleksna studija o etimologiji riječi *imbat* ‘maestral, sjeverozapadni vjetar’ (lokalno, dakako, i druga značenja). Ako se promatraju izdvojena područja, redovito su proučavatelji predlagali različite etimologije, od tursk(o-perzijsk)e, grčke, talijanske do romanske izvedenice od *battuere* itd., ali odnosi postaju mnogo jasniji kada se utvrdi, kako je to učinio Autor, da je naziv u varijantnim oblicima poznat na gotovo cijelom sjevernom Sredozemlju, od portugalskog i španjolskog preko okcitanškog (provansalskog), talijanskih dijalekata i hrvatskoga do grčkog i turskog. Raširenost riječi daleko na zapadu isključuje tursku etimologiju pa se može zaključiti da se na Jadranu naziv iz grčkoga naslonio na riječ romanske osnove *batt-* i nakon toga djelomično promijenio značenje (‘dašak vjetra’ → ‘udarci juga, tmasti oblaci izazvani jugom’), a i iberoromanski elementi, koji sadrže sem ‘udar, udarac’, pretpostavljaju paretimološku vezu grčkoga termina s romanskim riječima koje znače ‘tući, udarati’. Visok stupanj pouzdanosti tako izložene etimologije temelji se upravo na supostavnom proučavanju građe na vrlo širokom arealu, na pomnoj semantičkoj analizi te na međusobnom povezivanju mnogobrojnih pojedinačnih pojava.

Za razliku od šturoga člančića o riječi *imbrulj* (vrsta ribarske mreže) u Skokovu rječniku, na temelju oskudnih potvrda i s tek naznačenom etimologijom, Autor proširuje potvrde za tu riječ i familiju riječi srodnih s njom, nakon usporedbe svojih podataka s onima iz Skoka te njihove semantičke analize nanovo uspostavlja etimologiju (mlet. *imbrogjar* ‘prevariti’ i ‘zamrsiti’, gdje se zapravo radi o konvergenciji dviju riječi koje su postale homonimi), a pritom su iznova morale biti protumačene (ovdje posebno) sve etape razvoja riječi. Štoviše, nakon raščlambe strukture i izvora članka iz iz Skokova rječnika zaključuje da ima razloga za sumnju kako etimologija nije Skokova. Slično se i u članku *impi-rat* ‘navući, nabosti, nabiti’, za razliku od Skoka koji tu vidi »balkanski grecizam«, prof. Vinja pokazuje da se radi o romanizmu (iz mletačkog). Naime, prema kulturnopovijesnim i sociolingvističkim kriterijima, izravnih grčko-hrvatskih dodira u Dalmaciji nije moglo biti, a grecizmi su kao izrazito urbani elementi u hrvatske dalmatinske govore mogli ući samo posredstvom dalmatinskih Romana. Na kraju, na temelju mnogostranih razmatranja arealnih i čisto jezičnih pitanja, Autor ističe kako etimologija odgovarajuće riječi u mletačkom nije do danas jednoznačno riješena, ali da nema nekakve dvojbe da je u hrvatski ušla iz mletačkoga.

Pod natuknicom *ančuga* u Skokovu se rječniku (knj. I, str. 41) kratko tumači etimologija imena sitne ribe nalik srdeli, *inčuna*, i bez rasprave se kaže da je riječ došla preko dalmato-romanskoga, a da joj je izvor u grč. *aphuē*. U članku *inčun* prof. Vinje, koji je zapravo opsežna studija, posebno se razmatraju oblici i značenja naziva kod antičkih pisaca, zadržavajući se posebno na značenju

‘mlađ, mliječ, sitna riba’, zatim se promatraju nazivi za incuna i njihova tumačenja u zapadnoromanskim jezicima da bi se na kraju došlo do usporedne analize jadranskih naziva za tu ribu, pozabavilo njihovom međusobnom usporedbom i jezičnom raščlambom te utvrdilo da je, na temelju ishodišta u mletačkom, na Jadranu došlo do niza paretimoloških tumačenja (mimo zakonitosti fonetskoga razvoja), a tomu se paralele nalaze i mna drugim dijelovima Sredozemlja. Autor ističe kako je Skok, iako je nerijetko raspolagao samo krhotinama podataka, izvanredno dobro umio naslutiti etimologije naziva iz toga civilizacijskog i značenjskoga kruga.

Riječ *labrić* ne nalazimo u Skokovu rječniku. Prikupivši iz starijih pisanih izvora i s terena velik broj elemenata (varijanata i izvedenica) koji se uz tu osnovnu riječ vezuju (*lanbro, lambricit, lambrivat, lambrica, izlambricit, polambricit, lebrek, levrek, lubrica* i dr.), semantički obradivši sve potvrde i uzevši u obzir arealne odnose na jadranskom području, Autor utvrđuje osnovno (polazno) značenje ‘sokol’, vjerojatno iz dalmatskoga, jer u drugim romanskim jezicima ono ne dolazi, ono pak se nastavlja na grčki *lábros* ‘žestok, silovit, jak, grabljiv’, koji živi i u modernom grčkom *lávros* ‘silovit, goropadan’. Kod Skoka je bio zabilježen samo dio varijanata i izvedenica i nije bilo svih elemenata potrebnih za ispravno uspostavljanje etimološke filijacije, pa naš Autor ističe kako Skok nije imao krivo kada je povezivao glasovne oblike pojedinih oznaka, ali da je promašio u tumačenju sadržajne strane svojih etimologija. Pri tumačenju razvoja, ističe se mogućnost da je na pojedinim jadranskim areama došlo do poistovjećivanja elemenata iz grčkoga s latinskim osnovama *lab-*, *labr-* (‘koji se odnosi na usne’), odnosno da je pod grčki oblik postavljeno romansko značenje. Inistirajući na nužnom potpuno paralelnom praćenju i glasovnog oblika i značenjskog sadržaja, kao i na rekonstrukciji što potpunije povijesti riječi, a ne samo na utvrđivanju određenog broja podudarnosti, prof. Vinja metodološki znatno unaprjeđuje etimološko proučavanje rječničkoga blaga jadranske zone.

Naziv za ribu *Coryphaena hippurus* gotovo na cijeloj hrvatskoj obali, od sjeverozapadne Istre do Boke kotorske glasi, uz rijetke iznimke, *lampuga*. Proučavajući taj naziv, polazeći od podataka o »referentu«, Autor pokazuje kako se nigdje na Jadranu tim imenom ne zove riba *Stromateus fiatola* (Skok, knj. II, str. 226) i da takav članak nikako nije mogao napisati sam Skok, nego da je on nastao naknadno i potječe od nekoga od priređivača. Naime, Skokova točna identifikacija toga ihtionima (i mišljenje da je u hrvatski preko dalmatskoga došao iz južnotalijanskoga) iz ranijih radova (ZfrPh, 50, 1930) u Skokovu se rječniku uopće ne uzima u razmatranje, nego se navode mišljenja koja su ispod Skokove razine poznavanja jezičnih procesa na istočnoj obali Jadrana (gdje se tipologija naziva za tu ribu razlikuje od one na talijanskoj obali). Na temelju navoda iz relevantne literature o sredozemnoj toponimiji, kao i praćenja odgovarajućih naziva u drugim dijelovima Sredozemlja, te pomnog vođenja računa o *realia*, Autor nas pouzdano vodi kroz etimologiju od grčke

osnove *lamp-* do suvremenih oblika na istočnoj obali Jadrana. Takvih egzegeza članaka iz Skokova rječnika, kao i konstatacija da neke tvrdnje i obradbe ne mogu biti Skokove, ima u velikom broju i uz druge natuknice. Primjera radi, prof. Vinja je nesumnjivo bez ostatka riješio etimologiju naziva *lupar*, *lumpar* 'priljepak' pa u svojoj analizi ističe kako se u Skokovu rječniku za tu riječ navode dva etimološka rješenja koja nisu ni u kakvoj međusobnoj vezi, Skok pak u jednome od svojih ranijih klasičnih radova daje treće rješenje (koje pak nije u vezi s onima iz njegova rječnika). Upućujemo i na metodološki osobito instruktivnu, vrlo podrobnu analizu naziva *macaburijel* gdje se precizno rekonstruira povijest riječi i etimologija s pomoću temeljitog uvida u *realia*.

Oslanjajući se na Skokovo ispravno etimološko tumačenje romanizma *peregrin* u značenju 'putnik, hodočasnik' (Skok, knj. II, str. 639) Autor se zadržava na tumačenju motivacije za nastanak naziva *pelègrin* 'školjka, jakopska kapica' tumačeći istodobno nastanak i raširenost varijantnih naziva na terenu (*pilingrîna*, *pilingrîna*, *pišigrîna*, *pišarûnka*). U članku *sabijûn* (te likovi *šabijôn*, *sapjûn*, *sarbûn*, *sablôn*) Autor Skokovu dokumentaciju potkrjepljuje s nekoliko (prozirnih) toponima na otočkom području, ali na temelju izvrsnog uvida u jadranska *realia* uspijeva ispraviti neka Skokova etimološka približavanja. Zasnivajući svoje zaključke i na pomnom promatranju značenjske strane naziva akad. Vinja navedenu jedinicu još uvjerljivije objašnjava navodeći semantičke i denominacijske paralelizme u imenima morskih organizama (na semantičkoj podlozi 'pijesak'), koja su nastala od slavenskih leksema i toponima (usp. *sambunjâk*, *sambunjâr*, prema *pržinar*, *sòlinjanin*).

Koliko takve analize mogu biti složene i koliko je teško doći do »definitivnih« rješenja pokazuje raščlamba predloženih i mogućih etimologija jedinica kao što je *salamûn*, *šalomûn* 'riba kurjal', *saluma* 'vrsta ribe' (od etimona *salmo*) te njihovo povezivanje (često osporavano) sa slavenskim *som* (dakle nazivom za slatkovodnu ribu). Pomna analiza do sada predloženih rješenja i njihova međusobna usporedba, razvrstavanje nazive iz te skupine koji su zabilježeni na hrvatskoj obali i pozivanje na strukturu odgovarajućih naziva u talijanskim dijalektima daju sve elemente za uvjerljivo etimološko tumačenje, unatoč Autorovoj suzdržanosti i oprezu. Čak i u onim slučajevima gdje se u uspostavljanju osnovne etimologije ne može doprijeti dalje od onoga što je naveo Skok, metodologija sustavnog prikupljanja građe i strukturalnosemantički pristup omogućuju prof. Vinji da temeljito obrazloži značenjske odnose unutar uže familije dotične riječi.

S istraživanjem etimologije riječi *sâlpa* ne može se ići dalje od grčkoga (može se samo pretpostaviti da je riječ predgrčka), a istodobno je taj naziv zadržan u svim europskim jezicima Sredozemlja (osim španjolskoga *salema*, iz arapskoga). No s obzirom na ekonomsku i prehrambenu važnost te ribe u Sredozemlju, obično se razlikuju nazivi za odraslu i nedoraslu ribu, a nerijetko i za tri različita uzrasta (npr. na Žirju, Vrgadi, Ravi). Analizirajući strukturu tih na-

ziva (a oni su svi izvedeni na temelju osnovnoga leksema *salpa, solpa, sapa, sopa*) Autor otkriva cio niz hibridnih romansko-slavenskih etimoloških oblika u našim nazivima, kao i razlikovnu funkciju izvedenica. Tumačeći prilično šturo riječ *samar* (knj. III, str. 198–199) Skok se zadržava ponajprije na »kontinentalnim« značenjima, dok se u monografiji koju joj posvećuje naš Autor posebno bavi riječju *samâr* kao nazivom za 'geru' tumačeći kako je od grčko-lat. *smaris* preko značenja 'samac' došlo do *samar* (i opreka: *samar ~ samica*). Ovaj članak izvrsno pokazuje koliko je etimološki razvoju složen te da pri njegovoj rekonstrukciji valja voditi računa o mnogobrojnim kako glasovno-simboličkim tako i o asocijativnim čimbenicima koji na svakoj fazi razvoja mogu ući u igru i skrenuti mehanički glšovni razvoj.

Opsežni članak *uc* najbolje pokazuje koliko bavljenje etimologijom unutar uskog specijaliziranog pomorsko-ribarskog područja te bogatstvo dokumentacije mogu plodotvorno djelovati na pouzdanost i temeljitost etimoloških objašnjenja i kako se, na temelju mnoštva podataka lingvističkog i civilizacijskoga reda, ne samo ispravljaju neki navodi Skokovih priređivača, nego se i sam Skokov članak obilato nadopunjuje nizom vjerodostojnih informacija. Taj i mnogi slični članci iz *Jadranskih etimologija* najbolje pokazuju kako je za uspješno etimološko istraživanje nužno što bolje poznavati civilizacijsko okruženje i sam predmet na koji se riječ odnosi. To se podjednako potvrđuje, primjerice, i u članku o složenom imenu *ugorova majka*, gdje se objašnjenje donosi na temelju iznimno dobre obaviještenosti o nazivima slična tipa na Sredozemlju kao i analize velikoga broja sinonimnih naziva ili pak istovjetnih slika (istovjetnih motivacijskih poticaja).

Iz onoga što smo do sada izložili moglo bi se činiti da se u ovome rječniku obrađuju isključivo romanizmi kao posljedica hrvatsko-romanskoga jezičnog kontakta na Jadranu. No Autor je obradio, koliko se odnose na jadranski prirodni i civilizacijski okoliš, i stanovit broj jedinica drugoga podrijetla (grčkoga, kako smo već vidjeli, turskoga, germanskoga i dr., bez obzira na to jesu li došle preko romanskoga ili kojim drugim putem), pa i čisto slavenskih kada se odnose na jadranski svijet i način života. Uostalom, ova knjiga pokazuje (a to izražava i citat iz Machiavellija koji je naveden kao motto) kako se u jeziku koji funkcionira u određenoj zajednici elementi, u načelu, ne dijele prema podrijetlu, nego se jedni s drugima prožimlju i jedni na druge, kao ravnopravni dijelovi sustava, utječu, a etimološka se dimenzija rječnika može utvrditi samo posebnom znanstvenom metodologijom. S druge pak strane, u odnosu na građu koju obrađuje Skok, Autor iz svojih bogatih izvora (kako terenskih anketa tako i literature) za velik broj jedinica znatno dopunjuje podatke o varijantnim likovima i o značenjskim nijansama. U nizu slučajeva, kada etimologija u Skokovu rječniku nije potpuna ili nije adekvatna, Autor nerijetko donosi dopune (s obilnim uputama na literaturu), a u »etimološko gnijezdo« uvodi nove srodne elemente zabilježene za Dalmaciju tumačeći postupke u denomi-

naciji. Mnogo je takvih članaka (kadšto pravih monografija riječi) koji se nastavljaju na Skokova rješenja, ali ih znatno i materijalno i metodološki nadopunjuju uspostavljajući niz karika u razvoju riječi koje Skoku, iz objektivnih razloga (manjkavost potvrda), nisu uvijek bile dostupne. U rječniku se obrađuje i velik broj riječi koje kod Skoka nikako nisu zabilježene i obrađene (usp. jedinice *pedant* 'školnik' s varijantama i izvedenicama, *peletar* 'stagno raffinato con mercurio', *penis* 'radnik koji pomaže pri ukrcanju i slagnju tereta', *sakalèva* 'vrsta velike mreže', *sakižât* 'opljačkati, poharati, uništiti', *salùc* 'šala, igra', *ùlišnjica* 'Cvjetna nedjelja, Cvjetnica' i varijante, *umor* 'raspoloženje', *uncinèt* 'kukica za kukičanje' itd. itd., uključujući i niz u hrvatskom leksikaliziranih priložnih izraza sastavljenih od romanskoga prijedloga s imenicom kao *perapòšta* 'hoteć, hotimice', *perimpènjo* 'svojski; s odgovornošću', *peržèmpijo* 'na primjer, primjerice' itd.). Kako u nalaženju etimologija i nema uvijek uspjeha, posve je razumljivo da nekoliko slučajeva ni naš Autor nije uspio riješiti (usp. *sâlak*, *šâjak* 'kozica' i sl.), ali u takvim slučajevima analizira denominacije za dotične pojmove u drugim romanskim jezicima pa daje pretpostavke za daljnja istraživanja.

Ako su mnogobrojni Skokovi radovi o romanskim elementima na istočnoj obali Jadrana položili temelje znanstvenomu istraživanju te građe (na osnovi ponajprije potvrda u pisanim vrelima i samo sekundarno iz vlastitih zapisa) i pružili nam magistralne preglede romanskoga leksika u hrvatskim govorima priobalnoga i otočnog pojasa, radovi prof. Vinje, uključujući i rad koji imamo pred sobom, postavili su sebi najmanje dvojaku zadaću: 1. da na cijelome hrvatskom jadranskom prostoru, od Istre do Boke kotorske, sustavno u što gušćoj mreži punktova popišu (po načelima lingvističke geografije) izvorne likove romanizama u hrvatskim govorima, ali i da im pomno traže izvore i paralele izvan hrvatskoga prostora na Sredozemlju; 2. da na cijelu ranije zabilježenu građu kao i na vlastite zapise primjene najmodernije metode etimološke analize, ne zanemarujući pritom proučavanje glasovnoga izraza (na čemu je insistirao i Skok), ali bacajući težište na posebno pomno i sustavno praćenje semantičke strane nazivlja i temeljeći svoje zaključke na gotovo savršenom poznavanju arealne raširenosti pojedinih likova i značenja, kao i na besprijekornom poznavanju pomorskih i jadranskih *realia*. Pod ruku s takvim pristupom ide i gotovo iscrpno poznavanje znanstvene i stručne literature o tim pitanjima kao i zadivljujuće iscrpan i pouzdan uvid u leksičke paralele hrvatskim romanizmima na vrlo široku mediteranskom prostoru, od Portugala, Andaluzije, Katalunje preko južne Francuske i cijele Italije (s Maltom) sve do Albanije, Grčke i Turske. Sve to Autoru je omogućilo da potvrdi goleme znanstvene zasluge svojega Učitelja lingvистa i etimologa Petra Skoka, ali i da dopuni i ispravi sve ono iz te građe što Skok, s pomoću izvora građe i metodologije kojima je u svoje doba raspolagao, nije mogao do kraja riješiti. Nakon Skokova rječnika, Vinjine *Jadranske etimologije* najobuhvatnije su i najznačajnije

djelo hrvatske etimološke znanosti, koje je po svojim znanstvenim i metodološkim značajkama na razini najboljih europskih etimoloških repertoara našega doba, pa postaje nezaobilaznim kako za istraživanje povijesti hrvatskoga jezika, posebice u jadranskom pojasu, romanske sastavnice rječnika hrvatskih priobalnih govora i međujezičnih kontakata na tom prostoru tako i za istraživanje teoretskih aspekata jezičnih kontakata i razvojne (dijakronijske) semantike (ili: »dinamičke semantike«). Kako god bilo, s *Jadranskim etimologijama* Skokov je rječnik dobio od sada nezaobilaznu znanstvenokritičku dopunu, koja je na čast njezinu Autoru, njegovu učitelju, ali i hrvatskoj etimološkoj znanosti i lingvistici općenito.

Iskusni etimolozi ističu kako se etimologije pojedinih riječi ne traže, nego ih treba naći. Time se naglašava da za uspješno bavljenje etimološkim istraživanjima treba ne samo temeljito poznavati metode istraživanja i građu koja se istražuje, nego je jednako tako bitno posjedovati i »dar za nalaženje etimologija«. Autor ovoga djela, osim svestrane profesionalne pripremljenosti, zadivljujućeg poznavanja svih tajni života u moru, uz more i na moru, posjeduje upravo i taj rijedak dar za nalaženje etimologija. Iako jedini koji se usudio ući u taj mukotrpan pothvat, prof. Vinja je pokazao kako svako razdoblje otvara mogućnosti nove spoznaje, pa se možemo nadati da će njegov primjer – u skladu s preporukom HAZU – slijediti istraživači etimologije za druga područja (slavensko, uključujući i kontakte s pojedinim slavenskim jezicima, balkanološko, turkološko, germansko itd.), ali i da će se naći autori koji će izraditi priručni etimološki rječnik suvremenoga standardnoga hrvatskog jezika. Na kraju valja istaknuti da knjigu kakve su *Jadranske etimologije*, i kada je napisana, nije lako objaviti. Ipak, s obzirom na njezinu znanstvenu i kulturnu važnost, kao i s obzirom na to da će biti pouzdan i nezaobilazan priručnik za mnoge naraštaje lingvista, valjalo bi razmisliti o tome da se priredi njezino izdanje u jednom svesku i s jedinstvenim kazalima.

August Kovačec